

E 1979-235

B 13  
256

Verslag van stage,

begeleid door drs. H.Overduin en drs. B.Maso.

Amsterdam, mei 1979

Machteld Cramer

Singel 149, Amsterdam.

dr. E. Boekmanstichting  
Bibliotheek



BMS001000677  
E1979-235  
Grijze Literatuur

Opmerking over de stage als zodanig

Methodologisch was ik aardig geschoold voor ik mijn stage- werkzaamheden begon, dacht ik. Het was zeer leerzaam 'het belang van analyse vooraf' uit eigen ervaring te kunnen onder- vinden. Ik had wel gelezen in A.D.de Groot, Methodologie, 's Gravenhage, 1961, dat analyse vooraf nooit onderschat mag worden. Nu treft het volgende citaat mij zeer :

"Men wil te gauw beginnen, respectievelijk resultaten zien, men is te individualistisch of te bang voor kritiek om ander- en, experts en collega's, erbij te betrekken; en het gevolg is een vloed van onderzoekingen en onderzoekinkjes, die door gebreken in de opzet theoretisch onbeduidend en/of praktisch vrijwel waardeloos zijn."

Het gevolg hiervan is voor mij geweest geen scriptie over mijn stage te schrijven.

Mijn stage heeft mij wel veel inzicht gegeven in de beroeps- praktijk van sociologen, wat volgens de studiegids het doel van de stage is. Voor mijn scriptie wil ik proberen zo weten- schappelijk mogelijk te zijn. Dat zich dit met de beroepspraktijk moeilijk laat verenigen, moet volgens mij de ervaring van meer sociologen zijn. Het ontbreken van een sociologisch paradigma dat òók in de beroepspraktijk hanteerbaar is, is hier schuldig aan, volgens mij.

Zo'n paradigma zou de analyse vooraf werkelijke inhoud kunnen geven.

Toch wil ik ook niet denigrerend zijn over mijn eigen onder- zoekje. Ik heb iets onderzocht, ik trek conclusies, die theore- tisch misschien onbeduidend zijn, praktisch kunnen ze waardevol zijn. Bovendien bevestig ik voor nu in Nederland, wat Richard Hoggart in 1957 voor Engeland over de populaire pers schreef.

Rest mij Henk Overduin en Benjo Maso hartelijk te bedanken voor de begeleiding van deze stage.

Machteld Cramer

Inleiding

Onderstaande is het verslag van mijn stage. Ik deed een onderzoekje naar beeldende kunst in veelgelezen weekbladen.

"Dat deze media (verschillende geïllustreerde tijdschriften en de televisie) het kunstwerk soms sterk vereenvoudigd presenteren, met de nadruk op het anekdotische (de ouderdom, de geldswaarde, de bizarre gewoonten van de kunstenaar) behoeft men niet zo erg te vinden ; dit kan mettertijd verbeteren."

Dit schrijft de Valk <sup>1</sup> in een verslag van een conferentie over "kunst en communicatie", gehouden in 1964. Andere sprekers <sup>2</sup> op deze conferentie kennen aan de massa-media, en in het bijzonder de televisie een belangrijke taak toe om "een missie te bedrijven voor de cultuur"<sup>3</sup>.

Veelgelezen weekbladen kan je tot de massa-media rekenen. Zij bereiken een groot aantal mensen.

Hoe presenteren veelgelezen weekbladen kunst en kunstenaars? Deze vraagstelling werkte ik uit, om te proberen te achterhalen wat nu gangbare opvattingen zijn over (beeldende) kunst en kunstenaars. Massa-media spelen op behoeften van mensen in, anderszijds ontleneren mensen hun opvattingen (over beeldende kunst) aan die media (o.a. weekbladen)<sup>4</sup>.

Zijn gangbare opvattingen over kunst en kunstenaars interessant? De laatste jaren spelen zich in museum-kringen discussies af over de vraag of het museum (met name dat voor moderne kunst) meer publieksgericht moet zijn. Volgens sommigen is dit noodzakelijk,<sup>5</sup> volgens anderen zou dit ten koste van de kunst gaan<sup>6</sup>. Wanneer je over een publieksgerichte benadering spreekt, is het interessant te weten wat voor opvattingen er bij 'het publiek' leven. Dat het gevaarlijk is dit af te lezen aan wat weekbladen schrijven, realiseer ik me. Mijn conclusies slaan dan ook alleen op wat er in veelgelezen weekbladen over beeldende kunst staat afgedrukt. Je mag aannemen dat dit op de mensen die deze bladen lezen enige invloed heeft bij hun meningsvorming over kunst, kunstenaars en musea.

Werkwijze

Uitgangspunt waren de volgende weekbladen : Margriet, Libelle, Story en Privé. Zij werden gekozen als veelgelezen weekbladen, als bladen die in 1978 verreweg de hoogste (jaarlijkse) oplagecijfers<sup>7</sup> van Nederland behaalden.

De cijfers waren in 1978 :

Margriet-	730.000
Libelle -	625.000
Story -	500.000
Privé -	625.000

In 1977 waren deze cijfers :

Margriet-	730.000
Libelle -	625.000
Story -	660.000
Privé -	325.000

Privé bestaat pas sinds 1977, en is er daarom ondanks een relatief lager oplagecijfer ook voor dat jaar bijgetrokken.

Het leek me het beste om bij de recentste jaargangen te beginnen, om praktijkgerichte<sup>8</sup> aanbevelingen niet bij voorbaat onmogelijk te maken.

Het ging me erom opvattingen over kunst, kunstenaars en musea te achterhalen. Daartoe bekeek ik alle reportages in bovengenoemde bladen die over musea, kunst of kunstenaars gingen. Expliciete uitspraken op dit punt noteerde ik, evenals :

- afleverings- en jaargangnummer van de reportage
- hoeveel bladzijden telt het stuk
- hoe is het stuk getiteld, en als dit niet duidelijk is, waar gaat het over
- eventueel, welke aanleiding wordt er voor de reportage genoemd, in de zin van het verschijnen van een boek, een tentoonstelling e.d.

Ik besloot van het meest verkochte weekblad Margriet ook een aantal jaren die wat verder achter ons liggen te bekijken, om te zien of zich in de berichtgeving over kunst onvallende veranderingen voordeden. Zodoende keek ik op dezelfde manier de jaargangen 42,45/46,50, 54,58,62,66,70 en 74 van Margriet door. De reden om deze jaren te kiezen is een eenvoudige : dezelfde steekjaren als C.Brinkgreve en M. Korzec in "Margriet weet raad"<sup>9</sup> nemen.

Hieronder volgen de resultaten van deze werkzaamheden, waarbij ik heb geprobeerd ze zo overzichtelijk mogelijk weer te geven.



Privé

In onderstaande schema's noem ik achtereenvolgend :  
weeknummer, jaarnummer, aantal bladzijden, titel, eventueel waar  
gaat het over, aanleiding (zie vorige blz.)

12-77, 3, Karel Appel durft niet meer in Machteld's kasteel te won-  
nen,

31-77, 4, Waarom Anton Heyboer zijn liefste bruid heeft verstoten,

44-77, 2, Roots ook hier. Joke, de slavin van Anton Heyboer,  
Citaat : "Hij werd bekend met zijn drie bruiden.....Dit is een  
vreemde reportage uit een bizarre wereld.Het is een wereld  
die niemand kan begrijpen."

47-77, 4, Rembrandt, Nederlands grootste schilder een harteloze  
egoïst die zijn vrouwen behandelde als dienstbodes, aldus  
Jos Stelling, film van Jos Stelling over Rembrandt,  
Citaat : "Rembrandt was na de dood van Saskia nauwelijks bedroefd en  
dat was tekenend voor hem. Hij was, zoals zovele kunstenaars,  
een egoïst. Hij hield alleen maar van zichzelf en hij dacht  
dat alleen hij gelijk had. Als kunstenaar leefde hij alleen  
voor zichzelf.....Hij die Saskia's geld erdoorheen heeft ge-  
jaagd, maar die toch een bekend kunstschilder is."

7-78, 1, Hoe Karel Appel zijn eerste liefde verloor, gesprek met zuster  
van Appel's eerste liefde, die jong aan t.b.c. gestorven is,  
Appel over Appel.  
Citaat : "Mevrouw van Rijn heeft het boek Appel over Appel, waarin haar  
zusje wordt genoemd, gekocht. Niet door de schilderijen, die er-  
in afgebeeld staan, want ze kan het nog steeds niet mooi vinden."

50-78, 4, Geest Johannes Vermeer beheerst Bellamy's butler.,  
Citaat : " Sprakeloos stond hij (Bellamy's butler) naar deze doeken  
te kijken. Waarom? Het kijken naar dat spel van licht en  
kleur geeft een enorme voldoening. Daar praat je niet over.  
Dat is iets dat je van binnenuit beleeft."

Story

4-77, 1, De nachtwacht is een sterrenwacht geworden! Slangemens Maurice Delmonte heeft al drie keer de nachtwacht geschilderd. De derde keer haalde hij een granje uit : Hij verving Rembrandt's schutters door bekende Nederlandse artiesten.

18-77, 1, Voor Marina Picasso kwamen de miljoenen te laat, de 26 jarige kleindochter erft miljarden-vermogen, maar blijft in dienst van een klein ziekenhuisje.

Citaat : "Toen ik 20 was, vroeg ik Opa of hij m'n studie wilde betalen. Dat weigerde hij. Ik ben toen maar gaan werken.....!Als hij geld had-gegeven was ik nu kinderspecialist geweest of huisarts' vertelde Marina."

30-77, 1, Johnny Boltini gaf zijn levenswerk aan een museum.

Citaat : " 'Mensen zijn nou eenmaal nieuwsgierig' zegt Johnny. Als ze twee van die mooie beschilderde circuswagens zien staan, dan willen ze weten hoe die er van binnen uit zien. Dat heb je maar met weinig museums."

34-77, 1, Rembrandt's geliefde dronk vijf glazen port, Aya Gil als Hendrikje Stoffels (in Jos Stelling's film over Rembrandt). Met Story bezocht Aya Hendrikje's vermeende geboortedorp (Bredevoort).

40-77, 1. Alex overtreft Anton Heyboer, Alex Joseph's 13 vrouwen.

50-77, 1, Rembrandt's minnares werd bijna krankzinnig, Hanneke van der Velden, als Geertje Dirkx (in film van Jos Stelling) moet zich(in de film) twee keer vergrijpen aan haar eigen zoontje, die Titus speelt.

42-77, 1, Rie Cramer's hand zal nooit meer tekenen, n.a.v.boekje Dansende Donna.

49-77 1, Anton Heyboer en Imca Marina, Wordt Imca de vijfde bruid van Heyboer? n.a.v.een brief van Heyboer, "in zijn bekende handschrift".

3-78. 1. Kunstschilder Charles Eyck : ik ben blij dat ik doof ben.  
Citaat:" Charles Eyck gaf tot slot ook nog zijn visie over de moderne schilderkunst. 'Gekladder!!' vindt hij. 'In de Londense dierentuin hebben ze chimpansees en die laten ze precies hetzelfde werk doen. Het enige verschil is dat ze met die beesten moeten uitkijken dat ze de verf of de penselen niet opeten.'"

9-78, 1, De invalide moeder van schrijver-schilder Jan Cremer, haar huis beroofd.

12-78, 3, Prinses Beatrix deed wat Wim Kan niet durfde, zij kwam op de tentoonstelling ter ere van Wim Kan , van Amsterdamse portretschilder Hans Bayens in het nieuwe de la mar theater.

10

37-76, 2, Wie zegt er dat showvrouwen niet kunnen schilderen?  
Kim Novak, Candice Bergen, Elke Sommer, Peggy Lee, en Dinah Shore schilderen in hun vrije tijd.

47-76, 1, Prins Philip maakt z'n eigen schilderijen.

52-76, 1, Een kerst-ikoon gaf Aznavour zijn oude liefde terug,  
Citaat : "Want toen zijn verdiensten met zijn snel groeiende faam stegen, belegde hij nog steeds zijn geld in de dikwijls eeuwenoude schilderijen die de huizen in 't geboorteland van zijn ouders hadden gesierd."

53-76, 1, Een ijspapiertje wekte Anton Pieck's woede,  
Citaat : "Romanticus Anton Pieck is niet alleen een geniaal tekenaar, maar ook 'n erg precieze man. Daarom maakte hij zich op de Efteling zo verschrikkelijk boos..."

27-76, 2, Salvador Dali : in de keuken is de pollepel mijn penseel,  
Dali geeft recepten.

Citaat : " ' De mensen in Nederland hebben er recht op om ook eens goed te tafelen.' "

9-77, 4, 'Verboden aan te raken' geldt lang niet in elk museum!

Citaat : "Dacht U dat er in Nederland alleen maar stoffige, saaie oude-dingen-pakhuizen waren ? Bekijk dan maar gauw deze bladzijden : die staan boordevol tips voor een heel ánder museumbezoek. Neem vooral de kinderen mee. In veel musea mogen ze de handen uit de mouwen steken. Dat is nog 'ns wat anders dan : 'Niet Aanraken!' " o.a. tropenmuseum junior, het Princessehof in Leeuwarden, luchtvaartexpo schiphol, museum voor de knipkunst in Westerbork, mosterdmuseum in Doesburg.

21-77, 4, Anton Pieck tegen Mieke Telkamp: ik voel me in deze moderne tijd niet zo thuis misschien is 't daarom...., het werd een gesprek tussen twee gelijkgestemde zielen, die alle twee hun best bleken te doen om in deze harde, moderne tijd de mensen iets te geven dat mooi en lief en -zeg maar romantisch is.

28-77, 3, in serie twee-gesprekken: schilderes Ans Wortel tegen Rob de Nijs: Ik hou van jou, dat je zo iets durft te zingen.

39-77, 4, Jennie Arean : Een Breitner uit het Rijksmuseum, "Naar welk museum je ook gaat, je neemt er altijd wat van mee. Maar als je er nou eens ècht iets van mag meenemen? Zes bekende Nederlanders mogen het zeggen." (bijv. Ad Visser, een boedha uit het Rijksmuseum, Kees Brusse, niets ècht mee, raadt wel aan o.a. naar het stedelijk museum in Amsterdam te gaan)

50-77, 5, De drie vrouwen van Rembrandt, film van Jos Stelling.

Citaat : "Rembrandt was eigenlijk een grote egoïst. Hij hield niet echt van mensen.... J.S.: Weet je wat voor mij het beste bewijs is dat de film goed wordt gevonden? Als iedereen die 'm gezien heeft onmiddellijk naar het Rijksmuseum wil om daar de schilderijen van Rembrandt in het echt te gaan bekijken. Want om die schilderijen gaat het natuurlijk uiteindelijk"

Citaat : "Ans Wortel, ze maakt de prachtigste schilderijen en gouaches die je denken kan, maar ze noemt het: mislukt..."

51-77, 8, De geboorte in glas en lood. foto's in dit kerstnummer.

6-78, 4, Vincent van Gogh hield van de Provence, vakantie-idee voor U?

Citaten : "...De beroemdste kunstenaar maakte er zijn mooiste schilderijen....de stille, teruggetrokken Hollandse artiest... de merkwaardige kunstenaar...woedeuitbarstingen. Het gevolg van de waanzin, die langzaam maar zeker de geest van de kunstenaar vertroebelde. Tijdens een van zijn woedeaanval- len sneed hij zich een oor af en brach de dorpelingen ,die hem badend in zijn bloed vonden, volledig in paniek....de zonderlinge kunstenaar."

13-78, 4, Florence, de stad van Leonardo da Vinci, vakantie-idee voor U?

Citaten : "...Het is al weer meer dan vier eeuwen geleden dat de grote genie-kunstenaar Leonardo da Vinci door de stad Florence zwierf....Merkwaardige man, die Leonardo. Zijn leerlingen begrepen hem nauwelijks. Ze hadden zo'n ontzag voor hun meester dat ze zijn gedachten niet durfden te raden.... Ze wisten hoe Leonardo altijd tot diep in de nacht bezig was met onbegrijpelijke uitvindingen, of erg geboeid in de weer was met een wandschildering, of heel ingetogen werkte aan een portret van een vermogende dame. De Mona Lisa.... Onwillekeurig glimlachte Leonardo weer, als hij terugdacht aan die drie lange jaren van poseren, proberen, heel voorzichtig, het lichtpuntje in een oog veranderen. Het was nu af. Eindelijk. En Leonardo wist dat het goed geworden was."

11

10-76, 4, Denkt Anton Heyboer wel eens aan zijn drie schoonmoeders?, gesprek met de moeder van Maria.

Citaat : "...thuis heb ik zijn etsen hangen en daar ben ik groots op, ze zijn uit zijn beginperiode en de mooiste die hij ooit gemaakt heeft; de tijd dat hij pas met Maria was getrouwd. Zonder de andere meisjes te kort te doen kan ik wel zeggen dat Maria zijn grote drijfveer is geweest, zij is zelf ook erg artistiek en heeft hem tot schilderen aangezet...."



Margriet

- 1-77, 4, Schoon is mooi, het museum Boymans van Beuningen geeft elk jaar een beeldschone agenda uit, thema dit jaar: baden, boenen en wassen.
  
- 6-77, 4, Wat gaf Johannes Vermeer zijn dames mee? deze reportage onthult de boodschap van de schilderijen (van vrouwen) van Vermeer, met medewerking van Albert Blankert, bekende kunsthistoricus, die een boek schreef over Vermeer en zijn werk.  
 Citaat : "Zo blijkt Johannes Vermeer helemaal niet het eenzame, geïsoleerde genie te zijn geweest, zoals hij meestal beschreven wordt."
  
- 22-77, 4, Tjeerd Bottema, illustrator (van kinderboeken), etser en schilder, interview, n.a.v. 'mijn leven', autobiografie.
  
- 34-77, 4, de stad krijgt er een kleur van, muurschilderingen in de stad.
  
- 37-77, 4, Kunst op de fles, lege flessen beschilderen met emailleverf, geleerd van Meester Giuseppe Serpi.
  
- 46-77, 4, Heidi Daamen, keramiste, interview over leven en werk.
  
- 51-77, 9, Die winters van toen, rondreizende tentoonstelling.
  
- 51-77, 6, Alle sleetjes hebben voorrang, speelse schetsen uit het boek van Rien Poortvliet.
  
- 17-78, 5, De Amsterdamse Joffers; hoe durfden ze schilderes als beroep te kiezen, Adriaan Venema (kunsthistoricus), de Amsterdamse Joffers, dit boek vormt de aanleiding voor deze reportage.
  
- 23-78, 6, Schilderijen zien met een glimlach, vergeten schilderijen uit de vorige eeuw over onze vaderlandse geschiedenis in het Rijksmuseum, tentoonstelling 'het Vaderlandsch Gevoel'.
  
- 35-78, 6, 'n wereld vol blije mensen, naïeve schilders zien ons land, n.a.v. het gelijknamige boek (van de maand).

Deze reportages bevatten erg veel foto's. De text bestaat grotendeels uit beschrijvingen van en commentaar bij die foto's. Bijvoorbeeld bij

een foto van een lampetkan : "Delft, 1e kwart 18e eeuw, deze Delftse blauwe lampetkan en kom hebben vast nooit als gebruiksvoorwerp gediend. Daarvoor waren ze ook toen al veel te kostbaar."

Of : "Gerrit Dou (1613-1675), Dame bezig met haar toilet, Niet alleen uit ijdelheid kijkt de rijke, jonge vrouw in de spiegel, maar ook om over het vergangelijke leven na te denken. Waarschijnlijk symboliseren de prachtig bewerkte zilveren kan en schotel en de witte doek reinheid en deugd."

Margriet, vanaf 1942

47-50, 3, Erfenis van rijk verleden; opening 'kabinet van mode en smaak' in het Frans Hals museum.

Citaat : "Rijk was ons land en rijk waren de mensen die er woonden. Hun kleding is het beste bewijs van deze welvaart. Zou het daarom niet jammer zijn, indien deze kostbare herinneringen aan het verleden ergens vergeten op een zolder liggen te ver- gaan of op carnavalsfeesten aan flarden worden gedragen. Het 'Kabinet van Mode en Smaak' zal daar in de toekomst 'n stokje voor steken en bekwame handen zullen trachten de levensduur van deze ó zo tere erfenis zo lang mogelijk te rekken."  
"...en dat Haarlemse melkmeisje van omstreeks 1780 mocht ook gezien worden ! Als ze er tegenwoordig nog zo uitzagen dron- ken de mannen melk in plaats van jenever!"

49-50, 3, Het mysterie van de Mona Lisa, in verhaalvorm.

Citaat : "...iets van een tovenaer had hij, deze jeugdige Hercules... de onovertroffen vorser, eeuwen bij zijn tijd vooruit... deze mens, die eenzaam als geen ander in het leven stond... deze vreemde, alzijdig geleerde, die urenlang tweegesprek- ken hield met zich zelf ...Toch voelde Giovanni, dat er iets geheimzinnigs tussen hen beide (Leonardo da Vinci en Mona Lisa) hing, iets wat geen liefde was, tenminste niet datgene wat men gewoonlijk hieronder verstaat."

50-50, 3, Het mysterie van de Mona Lisa, vervolg.

Citaat : "O,neen, dacht Leonardo, de koning mocht hem niet zijn Mona Lisa ontnemen...Met wie anders zou hij zijn eenzaam tweegesprek met zichzelf voortzetten?"

51-50, 3, Het mysterie van de Mona Lisa, vervolg, een glazenmaker, wiens geliefde gestorven is raakt zo bekoord door M.L., dat hij haar steelt.

Citaat : "Zoudt ge immers op de naam van een beschaafd mens aanspraak mogen maken, als ge nog nooit van de Mona Lisa hebt gehoord? Zou het Louvre, en zelfs Parijs, niet een deel van zijn glorie verliezen, als de Mona Lisa niet meer bestond?"

51-50, 3, Oud nederlandse kerstminiaturen.

Citaat : "Hier vinden we de echte realistische zin, de levenseenvoud en het naieve geloof van onze voorouders!"

9-50, 2, De grote Breughel.

Citaten : "...half granjas, half volksfilosoof...een boerenzoon die de verfkwest hanteert?..en telkens vinden we onder zijn schetsen: 'naar het leven'."

12-50, 2, 'n kleine vrouw, 'n grote kunstenaress (mevr. E Reitsma-Valenca), interview.

31-50, 2, Loekie van Luyn-Metz, penningmeesteres, interview.

44-50, 1, Knipkunstenaress, Franeker museum oude en nieuwe knipkunst.

2-54, 2, kunstenaress en huismoeder, vader is beeldhouwer, moeder schildert met de naald.

4-54, 2, Jant Jawade-Smit, beeldhouwster van dieren.

6-54, 1, Ontmoeting van twee Muzen, "Er bestaat maar één ding en dat is de kunst...Kunstenaar is hij, die meer dan een gewone sterfeling ontvankelijk is voor het machtige, het schone, het eeuwige in welke vorm dan ook...Hij is beroerd geworden door een buitengewone genade."

44-54, 3, Kunst in kannen en kruiken, soort museum van Makkum's aardewerk bij Makkumer aardewerkfabriek.

34-54, 2, zonderlinge zand-kunst van P. van Ransbeek, zandschilderijen.  
Citaat : "de koper telt zijn geld beslist niet voor niets neer, want wat Pierre op het gebied van de zandschilderkunst presteert, grenst aan het ongeloofelijke."

50-54, 3, Antoon van Dijck, meester van het palet, in verhaalvorm.

51-54, 3, Antoon van Dijck, vervolg

52-54, 3, Antoon van Dijck, vervolg.

Citaten : "Het is een drama (80 jarige oorlog), waarbij de Macbeth-historie een idylle lijkt, een drama dat echter de achtergrond vormt van de jeugd der grote artiesten, der scheppende genieën, die groeien tegen de verdrukking in van deze tijd...een heel bijzonder kind...dat kereltje is een raspaardje ....er is veel uit te halen, als hij maar eens getemd is....roeping."

52-54, 2, Kerststemming, Jordaens aanbidding der herders.

2-58, 2, Kunst in kinderschoenen, tekenles in Louvre.

Citaat : "Geef het kind een potlood in de hand, of liever nog een pen-  
seel, schuif het een blad voor de neus en het zal kleine  
wonderen scheppen!"

6-58, 5, David, schilder in de branding van de revolutie, in verhaalvorm.

Citaat : "...ongekroonde keizer van de vernieuwde kunst...in zijn werk  
herleefde waarlijk de harmonische schoonheid der klassieken!"

14-58, 1, Pasen. "In de stille zalen van het museum waar talloze schat-  
ten uit vroeger oeuwen tot genietend kijken noden, trekken in  
de dagen die Pasen voorafgaan de kunstwerken die leven en lij-  
den van Christus afbeelden, meer dan anders de aandacht."

18-58, 3, Zijn kunst ligt in scherven, repareren van oude en nieuwe  
kunst.

22-58, 1, Hij keek zijn kunst af van Margriet, prinses Caroline geschild-  
derd naar foto uit Margriet.

51-58, 2, Oude kunst in jonge handen, talentvolle Marokkanen kijken  
de kunst af van hun voorouders.

23-62, 1, Hij maakt schatjes van schelpen, meneer Gallet verkoopt  
vrouwen bij 't miljoen..."U laten genieten van zijn kunst."

24-62, 6, Frans Hals, de prins van het portret, tentoonstelling t.g.v.  
100 jarig bestaan van Frans Hals huis.

Citaat : "Het is een feit: sommige jongeren waarderen de kunst van Hals  
slechts matig...meesterwerken."

37-62, 3, Wat ga je tekenen Anne? tekenaar Kees Bantzinger geeft zijn  
dochtertje de ruimte.

Citaat : "Geef uw kinderen de kans zich uit te leven met een potlood  
of met verf."



1-66, 6, winters avontuur van schrijver/tekenaar Rien Poortvliet.

13-66, 3, klei(n)kunst van Alfredo Guidi.

33-66, 12, Willi Martinali, naaldkunstenaar, 'kijk de kunst maar af'.

Citaat : "Zijn werken, vooral zijn schilderijen, hebben de hele wereld bereisd...E. natuurlijk zijn ze ook in Nederland -o.a. in Amsterdam, Haarlem, Breda en Eindhoven -tentoongesteld. Zijn kunst is voor iedereen bestemd....U kunt het ook!...misschien kunt U deze nieuwe en al veelgeprezen kunstvorm niet aanvaarden...Dan hoopt Willi Martinali maar één ding : dat U zijn werk niet veroordeelt."

39-66, 2, Saartje houdt van schilderen, Riek Schagen kan méér dan acteren.

3-70, 2, Annigoni, schilderij van koningin Elizabeth.

3-70, 2, 'Kunst aan de wand' die U zelf kunt 'maken' om dan dagelijks te genieten van deze 'kompositie in kleur'.

21-70, 3, het spookt in het museum, poppen in aotomobielmuseum in Leidschendam.

Citaat : "Op het eerste gezicht lijkt alles er zoals dat in een museum behoort: de auto's rijden al lang niet meer, en staan roerloos oud te wezen. Mevrouw Eline Canter-Cremers, beeldhouwster en modedeskundige weet er méér van."

46-70, 5, 500 jaar Nederlandse schilderkunst, Margriet-boek. geschreven door kunsthistoricus en museumconservator dr.O.ter Kuile.

Citaat : "De wereld van de Nederlandse schilderkunst is fascinerend, merkwaardig en versplinterd. De verschillende musea in ons land bezitten indrukwekkende collecties, met name van Rembrandt, van Gogh, Frans Hals, om enkele te noemen, maar veel is verstrooid over de hele wereld : voor de meesten van ons onbereikbaar. En dan is er maar één mogelijkheid om ook dat werk te leren kennen-een boek, een kunstboek. Nu is dit soort boeken nooit goedkoop, maar binnenkort verschijnt -als jubileumuitgave van uw 25-jarige Margriet-'n boek met als titel '500 jaar Nederlandse schilderkunst' dat wèl te betalen is; dat U als abonnee nog geen dertig gulden kost!....de Nederlandse kunst in volle rijkdom tot het eigen land te brengen, waar zij

ondanks alles wat wij ervan hebben geleerd, nog steeds niet voldoende leeft."

49-70, 6, Alhambra, Washington Irving, schrijver en ontdekker van het Al Hamra in Granada.

11-74, 3, tijd voor tulp, het Frans Hals museum in Haarlem wijdt aan de tulpomanie een tentoonstelling, waar ook het fraaie Tulpenboek van Judith Leyster (rechts) te zien is.

18-74, 8, kindermode door de eeuwen heen, illustraties verzorgd door de kostuum-afdeling van het centraal museum te Utrecht.

26-74, 9, negen maal een dagje uit, musea in Hoorn, Delft, Nijmegen, Emmen, Leeuwarden, Harderwijk, Deventer en Breda genoemd.

40-74, 8, de dans om Picasso's miljoenen en een picasso-reproductie (=tevens cover M.C.) voor U !

Citaat : "Als schilder was Pablo Picasso ongetwijfeld de grootste van onze tijd; hij gaf de beeldende kunst een geheel nieuwe dimensie, verrichtte baanbrekend werk waarop collega's konden voortborduren. Resultaat : roem en rijkdom, nog bij zijn leven. Als mens had hij echter zo zijn tekortkomingen; behalve zijn miljoenen liet hij bij zijn dood een totaal verscheurde familie na, waarvan de leden niet draalden met elkaar de strijd om de erfenis aan te binden. Zo ontstond een regelrecht familiedrama, waarin zelfs de boze stiefmoeder niet ontbreekt... de man, die reeds bij zijn leven een mythe was...gezien echter de huidige gebeurtenissen en de buiten gehangen vaile was, lijkt het er beangstigend veel op dat hij de eeuwigheid zal ingaan als een weliswaar groot kunstenaar, maar als een met vele tekortkomingen behept mens."

"Voor f6,50 (inclusief de verzendkosten) hangt er binnenkort een Picasso bij U thuis!"(kind met duif)

43-74, 7, Karel Appel, een kunstenaar komt weer thuis en Amsterdam is er mooi mee.

Citaat : "Er komt misschien een Karel Appel-centrum in Amsterdam; er is een echte Appel uitgeloofd als hoofdprijs in een landelijke tekenwedstrijd; de televisie heeft belangstelling voor hem

-kortom, Margriet zag redenen genoeg voor een gesprek met Karel Appel, 54 jaar, sober Amsterdammer en universeel schilder, of 'vechter met verf', zoals hij zelf zegt. ...een boeiende man, een boeiende reportage...Nederlands beroemdste nog levende schilder...legendarische witte Rolls Royce.."

52-74. 8, Kijken met de ogen van een verwonderd kind, Nico Scheepmaker over <sup>I</sup>naïeven : eigentijdse kunst, die boeit en ontroert.  
Nederlandse

Citaat : "Rien Poortvliet is een duizendmaal betere tekenaar dan Pieter Hagoort, maar Hagoort is een beduidend groter kunstenaar dan Poortvliet.."

Conclusies

"..the over-exciting and eventual killing of response can best be illustrated by isolating two main characteristics of popular writing, 'personalization' and 'fragmentation'." 12

De twee belangrijkste kenmerkende eigenschappen van de populaire pers zijn personalisatie en fragmentatie.

Bijna iedereen is altijd geïnteresseerd geweest in "a good human tale". De uitdrukking "I do enjoy a good murder" is al minstens honderd jaar oud. Het gebruiken van persoonlijke elementen neemt evenwel zulke schrikbarende vormen aan, dat een term als personalisatie noodzakelijk lijkt. 13

"..The quite unusual degree of 'personalization' in the newspapers designed particularly for working-class people is derived, one can see immediately, not only from the common human interest in the detail of other people's lives, but also from the peculiarly strong working-class attachment to the concrete, the emotionally bold and understandable, the local and particular. " 14

Concreet en begrijpelijk blijven, wil je veel mensen aanspreken. Journalisten, disc-jockey's en televisie-mensen weten dit.

"..the wireless variety and TV-cabaret stars of programmes specializing in a fake intimacy know this." 15

Veel politici weten dit.

"..Het bedenkelijke is dat de personen steeds minder functioneren als instrument om politieke inzichten en keuzen voor velen begrijpelijk te maken, maar puur als persoonlijkheden. Zij wielrennen, touwtrekken, koken en wedijveren met elkaar in televisiequizzen. Voor de media is deze benadering wel zo eenvoudig (verduidelijking van politieke meningsverschillen zoals 'Den Haag Vandaag' pleegt te geven is niet gemakkelijk) en het speelt in op de menselijke nieuwsgierigheid." 16

Over het veel mensen willen bereiken schrijft Hoggart, die het eerst alleen over "working-class people" heeft aan het eind van zijn boek nog het volgende :

"..We are becoming culturally classless. The newer women's magazines are in this sense 'classless' whereas the older kind belonged to particular social groups. Mass publications cannot reach an audience of the size they need by cutting across class boundaries. No doubt many of them have a special warmth for the 'little folk'-the working- and lower middle-classes. This is not because they belong to their audience in the way that older working-class publications often did, nor simply because their producers subscribe to one of the more



flattering democratic assumptions, but because that audience forms the majority of their potential readers, because, though they would like to attract many others, they must have this group as the basis of their sales."<sup>17</sup>

Een groot aantal mensen bereiken lukt alleen door niet-controversiële onderwerpen te behandelen. Zo veel mogelijk mensen moeten het kunnen begrijpen en het er mee eens kunnen zijn.

De marktoriëntatie van weekbladen heeft inhoudelijk de volgende gevolgen : "...Maar nu de kranten en ook de omroepen steeds meer moeten werven om lezers en advertenties, en hun publiek heterogener van samenstelling wordt, kunnen zij zich niet langer als spreekbuis van bepaalde groepen beschouwen....Zij dienen dan niet langer specifieke groepsbelangen, maar het algemeen belang, of, om het in andere termen te gieten, de objectiviteit en onpartijdigheid....Maar het loslaten van een maatschappelijke ontiek, vanwaaruit gebeurtenissen en feiten gesitueerd en geïnterpreteerd kunnen worden, betekent in de praktijk veelal dat het nieuws wordt gepresenteerd als een bonte verzameling van incidenten....Deze symptomatische aanpak van gebeurtenissen en isolering van actuele voorvallen maken het tot makkelijk te consumeren producten die in bonte variëteit worden ongediend."<sup>18</sup>

Dit is wat Hoggart fragmentatie noemt. Hij heeft het over "unrelated scrappy facts, each with its sugary little kernel of 'human interest!'"<sup>19</sup> Alles is interessant voor veel mensen, als het maar kort, eenvoudig en spectaculair is.

"..Everything is interesting, as interesting as the next thing, if only it is short, unconnected, and pepped-up."<sup>20</sup>

Bas de Gaay Fortman schrijft hierover: "...Door de pop-politieke (persoonlijkheidspolitiek) benadering worden politici in de gelegenheid gesteld de werkelijke keuzen waar zij voor staan te omzeilen. Als het al over politiek gaat dan overheersen de kleine ruzietjes in de persoonlijke sfeer. Die, zo leren de oplagen van populaire weekbladen, trekken altijd de aandacht, ook onder in politiek niet bijster geïnteresseerde mensen."<sup>21</sup>

Hoggart maakt een onderscheid tussen ouderwetse en nieuwe gezinsbladen: "...in the newer style the emphasis is much more on the simply starting, in crime, in sexual matters, and in the supernatural."<sup>22</sup>

Dit alles gaat op voor de door mij besproken bladen. Wat het laatste onderscheid betreft, Margriet en Libelle, die beiden geruime tijd bestaan, zou je ouderwetse bladen kunnen noemen.



Story en Privé bestaan nog niet zo lang en zijn ook wat hun stijl betreft nieuwe gezinsbladen te noemen.

"..The old-fashioned magazines sought the curious and the startling; in the newer style the emphasis is much more on the simply startling, in crime, in sexual matters, and in the supernatural. How strong, incidentally, the old interest in the supernatural remains, no matter what the changes in its presentation. Current events are likely to be treated only if some slightly sexual or apparently startling angle can be given to them...The emphasis, then, is more on the startling than on the curious."<sup>23</sup>

Margriet en Libelle leggen iets minder nadruk op "the startling", het spectaculaire (maar niet heus) dan Story en Privé.

Margriet en Libelle behandelen dan ook wel eens een tentoonstelling of museum, wanneer verwacht mag worden dat deze op belangstelling van een groot aantal mensen kan rekenen.

Margriet en Libelle bedrijven zo wel eens een kleine missie voor cultuur. (mijn indruk is dat vooral het 'kerstnummer' zich hier altijd goed voor leent, om dit nummer ook wat 'inhoud' te geven.)

Een "zoete kern van 'human interest'" zie 19 blijft in deze reportages meestal aanwezig.

De jaren zestig met hun openheid, inspraak en werkelijke democratisering (als idealen) òòk in de kunst- en museumwereld<sup>24</sup>, lieten ook bij Margriet ook in haar kunst-reportages hun sporen na. Vergelijk "Hij (de kunstenaar) is beroerd geworden door een buitengewone genade" in 1954 met het enthousiaste "U kunt het ook!" in 1966. In 1974 is het "Voor f6,50 hangt er binnenkort een Picasso bij U thuis!"

Over de invloed van de jaren zestig wil ik ook iets in het algemeen onmerken. In de jaren zestig is een "informaliseringproces" op gang gekomen.<sup>25</sup> In het begin waren veel mensen geschokt. Majesteitsschennis in Provoblaadjes en Karel Appel's : ik rotzooi maar wat an.

Nu is anti-snobisme legitiem. Aan letterlijk goedkope onthullingen over privé-levens van mensen wordt geld verdiend. Informalisering, er blijft minder achter de coulissen van de samenleving verborgen heeft: een gat in de markt. <sup>Geschapen</sup> Een intellectueel ~~weltliche~~ <sup>markt</sup> ~~Oberschichten~~ liepen voorop in een 'informaliseringproces'. Geldopbrengende onthullingen over privé-levens is hiervan één van de onbedoelde resultaten.<sup>26</sup>

oòk financieel, p. heb 2-ge schepen met opbouw om nodig.

Samenvattend :

Fragmentatie en personalisatie zijn kenmerkende eigenschappen van artikelen in veelgelezen weekbladen. Dit betoogt Richard Hoggart in zijn boek 'The Uses of Literacy', 1957 en dit is in de door mij onderzochte artikelen over kunst duidelijk te zien. Of het nu over een (beeldende) kunstenaar of over een televisie-ster gaat, het gaat om 'de mens achter ...'. Zo is een groot publiek te bereiken, want iedereen heeft zij het in verschillende mate belangstelling voor het leven van andere mensen.



25. Zie 9. en in Amsterdams Sociologisch Tijdschrift, 1976, nr. 3, Gas Wouters, Is het civilisatieproces van richting veranderd ?
26. Deze laatste alinea is meer speculatief van aard. Verschillende ontwikkelingen voltrekken zich onbedoeld. Hiervoor verwijs ik verder naar de werken van N.Elias, o.a. Wat is sociologie, Utrecht/Antwerpen, 1971.